

індивідуальність містить у собі основу світової справедливості. Реріхи не погоджуються з твердженням, що „спочатку потрібно побудувати храм, а потім виховувати душу. Дух будує храм, а не навпаки. Психічне та фізичне тісно пов'язане між собою, необхідна рівновага цих двох підвалин” [2,с.174].

Закони еволюції у складні епохи вимагають першості духовного споріднення над кровним. „ Часто люди другої національності по-своєму духовному розвитку нам ближче родственників по крові” [2, с. 172]. Кожний з нас має свої прямі обов'язки по відношенню до своєї родини, але не слід їх перебільшувати, особливо тоді, коли родина є територією роз'єднання. Абсолютизація принципу кровного родства вступає в протиріччя з законами еволюції, оскільки „старый мир ютиться во всех частях света, также и новый порождается вне границ и условий. Старый и Новый мир отличается в сознании, но не во внешних признаках”[1, с.10].

Вчення Реріхів, акцентуючи увагу на законах еволюції, ролі культури (спільного дерева людського Духа), зберігає своє значення в умовах необхідності подолання егоїстичного антропоцентризму людини, яка продовжує нести у собі генетичний код Атлантиди.

Література:

1. Н.К. Рерих. Листы сада Мории // Москва. – 1990. № 6.
2. Письма Е.И. Рерих// Сибирские огни. – 1989. –№ 2.

Т.Г.Полухтович

Луцький державний технічний університет

Розподілення ролей в сучасній сім'ї

Важливою характеристикою сім'ї є її структура – склад і кількість членів сім'ї, а також система сімейних взаємин, що включає стосунки спорідненості, влади й авторитету, зв'язки

горизонтальні (чоловік – дружина) і вертикальні (батьки – діти), рольову взаємодію як сукупність установок, норм і зразків поведінки, що характеризують одних членів сім'ї в їхньому ставленні до інших членів сім'ї.

У структурі сім'ї розрізняють структуру сімейних ролей, стилів підсистеми і межі між ними, що є своєрідними механізмами, за допомогою яких сім'ї виконують свої функції.

Структура сімейних ролей диктує членам сім'ї, що, коли й в якій послідовності вони мають робити, вступаючи у взаємовідносини. Повторювані взаємодії зумовлюють стандарти взаємодій, які, у свою чергу, визначають, з ким і як взаємодіяти. Стандарти взаємодій (норми) регламентують поведінку, тобто коли заохочувати або коли карати дитину – це передбачає роль матері у вихованні дітей.

Виділяють подружні ролі традиційні, товариські та ролі партнерів, від узгодження яких залежать особливості взаємин подружжя. Так, традиційні ролі передбачають з боку дружини народження і виховання дітей, створення домашнього затишку і ведення домашнього господарства, пристосування до залежності і терпимість та обмеження сфери діяльності. З боку чоловіка вимагається прийняття основних рішень, підтримка сімейної влади і контроль, економічна безпека і захист сім'ї, емоційна вдячність дружині за пристосування до залежності.

Товариські ролі потребують від подружжя забезпечення моральної підтримки і сексуального задоволення, жвавого і цікавого спілкування один з одним і оточуючими.

Ролі партнерів потребують і від дружини, і від чоловіка економічного внеску в сім'ю згідно з розміром заробітку, спільної відповідальності за дітей і участі у веденні домашнього господарства і розподілу правової відповідальності.

Розглянемо найтипівіші сімейні ролі для подружжя:

1 Відповідальний за матеріальне забезпечення сім'ї. Така роль визначає комплекс обов'язків, пов'язаних із забезпеченням сім'ї, необхідним рівнем добробуту.

2 Хазяїн – господарка. Виконання цієї ролі передбачає організацію і ведення домашнього господарства.

3 Відповідальний за підтримку родинних зв'язків. Реалізація цієї ролі забезпечує організацію спілкування з родичами, участь у сімейних ритуалах і церемоніях.

4 Організатор сімейної субкультури. Ця роль орієнтує на формування у членів сім'ї певних культурних цінностей, інтересів і захоплень.

5 Організатор розваг. Виконання цієї ролі припускає ініціацію й організацію життєдіяльності сім'ї у сфері дозвілля.

6 Сексуальний партнер. Ця роль пов'язана з проявом активності у сфері сексуальних стосунків.

7 Відповідальний по догляду за дитиною. Виконання цієї ролі передбачає забезпечення дитині фізичного і психічного комфорту в перші роки її життя.

8 Вихователь. Ця роль передбачає розвиток особистості дитини.

9 Сімейний “психотерапевт”. Ця роль включає дії, спрямовані на розв'язання особистісних проблем членів сім'ї.

Розподіл ролей у сім'ї може змінюватися залежно від обставин (народження дитини), особливостей професійної кар'єри тощо.

Соціально-економічні трансформації, що відбуваються в українському суспільстві в останні десятиріччя, супроводжуються докорінними змінами у людській свідомості, ламанням консервативних стереотипів. Хоча сімейний устрій, який існував у радянському суспільстві, все ще продовжує домінувати в українській сім'ї – мати відповідає за народження дітей, за побут і того ж фінансово підтримує сім'ю своєю заробітною платою, а батько, більшою мірою, є “годувальником”, заробітчанином. Безперечно, сім'я – дуже важлива сфера реалізації жіночої особистості, але відповідальність за сім'ю повинна покладатися як на жінок, так і на чоловіків. Такий паритет має формуватися у молодих сім'ях.

Зокрема, зараз спостерігається трансформація соціальних та культурних моделей поведінки молодих жінок і чоловіків, демократизація гендерних відносин у всіх сферах життя, в тому числі приватній. Поступово змінюється ставлення до ролі і місця жінки в суспільстві та родині, намічаються позитивні зрушення у формуванні гендерної рівноваги в молодій сім'ї, що сприяє становленню гендерного паритету в суспільстві загалом.

В ході опитування молодих подружжів з'ясувалося, що жінки витрачають у середньому вдвічі більше часу на тиждень, ніж чоловіки, на прибирання квартири, приготування їжі, миття посуду та прання білизни. Догляд за дитиною також переважно "лежить" на жінках. Якщо серед жінок, які витрачають 16 годин і більше на тиждень на догляд за дитиною, таких 59%, то серед чоловіків – 33%. Така гендерна нерівність щодо виконання домашніх обов'язків, здавалося б, повинна зменшуватися у випадку, коли жінка працює.

Насправді ж цього не відбувається і ставлення значної частини чоловіків та жінок у молодих сім'ях до традиційних поглядів на сімейні ролі ще раз це підтверджує. Так, з міркуванням, що всі основні обов'язки жінки повинні, в першу чергу, бути пов'язані з сім'єю, а чоловіка – з роботою, повністю погоджуються 42% чоловіків і 29% жінок.

З міркуванням, що для сучасної жінки так само важливо мати ділові якості, як і для чоловіка, повністю погоджується 44% чоловіків і 59% жінок, тоді як у 1998 році ця частка становила 39 і 41% відповідно. Тобто ми бачимо, що є позитивні зрушення у гендерній свідомості як чоловіків, так і жінок.

За результатами опитування і жінки, і чоловіки вважають, що чоловіки здатні бути такимиж турботливими вихователями своїх дітей, як і жінки (60 та 59% відповідно).

Але реальна картина дещо інша. Як зазначалося вище, чоловіки менше приділяють часу вихованню і догляду за дітьми, ніж жінки, причому це визнавали самі чоловіки. Жінки виконують більшу частину домашньої роботи, передусім це стосується приготування їжі, прання та прасування одягу, а також прибирання квартири та миття посуду.

З давніх-давен виховання та догляд за дітьми вважалися виключно обов'язком жінки. У патріархальних суспільствах уявлення про те, що маленькі діти потребують уваги та ласки лише з боку матері, не супроводжувалося розумінням необхідності тісного емоційного контакту дитини з батьком. Сьогодні ж поширюються погляди про рівноправну участь обох батьків у процесі виховання дитини та догляду за нею. Однак, ще досі панують традиційні стереотипи маскулінності-фемінності, за якими оцінюють поведінку батьків. Тому на практиці спостерігається той факт, що більшість обов'язків стосовно дітей виконують жінки.

Отже, більшість обов'язків щодо виховання та догляду за дітьми, незважаючи на зміни в стереотипах української родини, виконується жінками. Отримані дані свідчать про недостатню увагу чоловіків до процесу соціалізації своїх дітей, а відтак і обмежені можливості впливати на виховання дитини.

Прийняття рішень в українських сім'ях, на відміну від розподілу інших сімейних обов'язків, відбувається найчастіше за участю як жінок, так і чоловіків, особливо якщо це стосується найбільш вагомих питань для всіх членів сім'ї. Однак ступінь своєї участі у прийнятті певних рішень чоловіки і жінки оцінюють по-різному.

Вирішення таких питань, як витрати на харчування та придбання предметів повсякденного вжитку, визнано переважно жіночим обов'язком. Це зазначила майже половина респондентів, як жінок, так і чоловіків. Тобто жінки переважно контролюють рівень щоденних господарчих потреб.

Рішення стосовно народження, виховання та дозвілля дітей приймаються здебільшого разом, як і придбання цінних речей.

Розподіл сімейних обов'язків у сучасних українських молодих сім'ях, незважаючи на позитивні зрушення в суспільній свідомості останніх років, залишається здебільшого традиційним і передбачає, що жінки переважно повинні вести домогосподарство та виховувати дітей, а чоловіки – матеріально

забезпечувати сім'ю. Наслідками такого розподілу сімейних ролей можуть стати:

- по-перше, надмірне перевантаження жінок, що призводить до фізичного знесилення та психічних розладів;
- по-друге, неможливість повною мірою реалізувати себе у професійному плані;
- по-третє, виникнення феномену “відсутнього батька”, що негативно позначається на процесі виховання дітей та позбавляє чоловіків можливості отримати задоволення від батьківства.

Безперечно, далеко не останню роль у створенні такої ситуації відіграють соціально-економічні умови трансформаційного характеру – зниження рівня реальних доходів населення, фемінізація безробіття, збільшення кількості сімей, рівень доходу яких нижчий прожиткового мінімуму та ін. Однак найбільш впливовим чинником залишаються сталі традиціоналістські погляди в суспільстві, схвалення наявної системи розподілу праці в сім'ї, а також інститутів, які формують і підтримують такий розподіл. Зокрема, інститут соціалізації з радянських часів не піддався істотним змінам і виховання хлопчиків та дівчаток відбувається в рамках жорсткого поділу на маскуліні та фемінні риси.

Проведене дослідження дозволяє дійти деяких висновків стосовно того, що на сучасному етапі розвитку суспільства відбувається поступова зміна гендерних уявлень про класичний розподіл ролей між чоловіком та жінкою. І рольовий діапазон стає більш універсальним та надстатевим. Це особливо актуально для молодих сімей, адже вони вже по-іншому сприймають “традиційний” розподіл обов'язків і сімейні ролі. Ми бачимо, що відбуваються позитивні зрушення в бік гендерної рівноваги. Чоловіки поступово приходять до усвідомлення того, що вони можуть виконувати деякі обов'язки нарівні з жінкою, можуть бути турботливими вихователями для своїх дітей, усвідомлюють, що високі ділові якості жінці теж притаманні. Молоді жінки, у свою чергу, не хочуть обмежувати себе лише домашньою роботою і доглядом за дітьми, вони

прагнуть реалізувати себе у професійній сфері, але для них залишається дуже важливою підтримка і розуміння близької людини, сім'ї.

Отже, сучасні гендерні стереотипи українських молодих сімей щодо розподілу сімейних обов'язків являють собою певний конгломерат традиційних та егалітарних поглядів. Вони починають зазнавати певних змін, результатом яких повинно бути створення умов для партнерської взаємодії жінки та чоловіка, гармонійного поєднання фемінності одних та маскулінності других. Однак зараз реальний розподіл залишається нерівномірним і свідчить про низьку участь чоловіків як у веденні домашнього господарства, так і виконанні обов'язків з виховання та догляду за дітьми.

Васильєва Н.А., Делія О.І.

Дніпропетровський національний університет

Трансформація гендера у контексті гендерної соціалізації

Питання гендера сьогодні є одними із найактуальніших питань сучасної соціологічної теорії. Увага до них загострюється процесами демократичних перетворень, що відбуваються у всіх сферах життя українського соціуму. На шляху встановлення справжньої демократії в Україні постала необхідність у формуванні умов для гендерної рівності. Першим кроком до неї є теоретичне осмислення суті даного процесу насамперед для оптимізації його проходження конкретними рекомендаціями. Соціологія, як наука про суспільство, володіє необхідним пізнавальним потенціалом для адекватної теоретичної інтерпретації даних категорій та надання практичних порад. На нашу думку, при вивченні теоретичних аспектів гендерної рівності особливу увагу слід надати процесу гендерної соціалізації. Адже гендерна соціалізація є тим